Ч. 146 (11.487). Львів, четвер 4. липня 1929. Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. — Конто почт. щадн. 143.322. — Адреса для телеграм: „Діло", Львів. — Гол. Редактор приймає від 11—12 гов. перед полуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол. — За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 3 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 леї, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції 29-41. — Друкарні 29-26. — В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ. — ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Дальше загострення.

Львів, 3. червня 1929.

Перед самими ворітьми до огіркового сезону струснула польським політичним життям подія, яка безумовно має значіння не лише проминаючої газетної сензації, але також одного ступеня дальше на шляху розвитку ненормальних нинішніх відносин у Польщі. На іншому місці шан. читачі найдуть — крім реферуючого огляду самої розправи — також перегляд голосів польської преси всіх найважніших напрямків про процес б. мін. Чеховича перед Державним Трибуналом і про проголошене цим останнім рішення. Ці голоси взаємно собі перечать, заступаючи зовсім протилежні погляди: кожний вихвалює свою **побіду,** кожний принижує противника! І сама минула розправа — для одних є пустою комедією, для других подією історичної, просто епохальної, ваги. І ніхто з них не помиляється, — усі кажуть правду. Правду казав представник обвинувачуючого сойму, посол Ліберман, що суть процесу лежить у питанні, кому і як вільно господарити державними грішми, які є грішми податника; тому теж слушно боронився перед вмішуванням цієї сутогрошевої справи у сферу політики. Але правду казав теж оборонець обвинуваченого міністра, що тут не про гроші мова і не про непредложені соймові до затвердження додаткові кредити, а про боротьбу поміж двома політичними таборами в Польщі, **політичну боротьбу** за владу; і тому слушно п. Пасхальський дивувався, навіщо цю боротьбу переносити на форум Державного Трибуналу. Це ніби на кожній судовій розправі так буває, коли проти себе стоять 2 адвокати: адже кожний адвокат завжди каже правду — і навпаки... Однак в даному випадку всі мабуть погодяться, що суть не у провині чи невинности колишнього міністра фінансів, суть навіть не в характері процесу і не в такому чи іншому його висліді. Бо і обвинувачений міністр і ціла розправа перед Державним Трибуналом сходять на задній плян, уступаючи перше місце тим **практичним** наслідкам, які матиме цей процес у **реальному** політичному житті в **найближчому будучому.** І тому, здається, краще не бавитися більше в аналізу самої розправи, — дарма, що вона дала стільки прецікавих моментів для найбільш ріжнородних міркувань, але краще призадуматися над найбільш актуальним питанням: **що буде далі?**

Вже коли сама постанова сойму поставити п. Чеховича перед суд Державного Трибуналу внесла **дальше загострення** в політичну ситуацію в Польщі, то розправа цю ситуацію **непомірно більше загострила.**

Казала про це найбільш пророчисто сама **атмосфера** підчас розправи, вірніше кажучи, підчас промови марш. Пілсудського, атмосфера, в якій почувалося дріжання нервів кожного присутнього, чи то члена Державного Трибуналу, представника законодатної палати, обвинуваченого, глядача, чи часописного справоздавця. В цій атмосфері відчувалося, що і судді і обвинувачений — це маленькі люди і гра йде не за них, а за долю держави, яка ось в найближчому вже часі може переходити нові глибокі потрясення. Бо чейже процес загострювання політичних відносин у державі мусить теж колись скінчитися, мусить скінчитися — вибухом. Після розправи б. міністра фінансів Чеховича перед Державним Трибуналом за незаконне видаткування 562 міліонів зол. і після оречення суду, який нічого не орік, **перспектива вибуху** до краю вже згущеної в Польщі політичної атмосфери, стала знову багато ближчою.

Існує у польській політичній дійсности, як казав пос. Ліберман, людина на правах некоронованого, але недоторканого і безвідповідального монарха, з протипарляментарним світоглядом. Існує теж демократичний парлямент із законодатними і контрольними правами. Парадоксальність цієї ситуації не може продовжуватися з хвилиною, коли одна і друга сторона починає **практично** користати зі своїх прав, тих прав, які взаємно себе **виключають.** Промова посла Славека на зборах санаційного табору у Лодзі з перед 2-ох тижнів, у якій казалося про дилему: ломати кости послам, чи виводити кулемети на вулицю, — засвідчила, що нинішні керуючі в Польщі політичні кола здають собі уже справу з неможливости продовжування нинішньої ситуації. Промова марш. Пілсудського на розправі міністра Чеховича підтвердила це пересвідчення. Значить, тепер іде вже лиш мова про **форму,** в якій ґордійський вузол має бути розрізаний. Правда, це питання виринуло вже після уступлення премієра Бартеля, з тою лише ріжницею, що тоді думалося також і про можливости **розплутання ґордійського вузла** без потреби **розрізувати** його. Двомісячне урядування „німого" кабінету премієра Світальського перекреслило вже, здається, всі надії непоправних оптимістів на можливість такої мирної розвязки. Нема ніяких, але то абсолютно ніяких, даних на те, що найближчі два чи три місяці ферій внесуть якесь чародійне злагіднення ситуації. В такому разі питання може бути лише про те, чи ми маємо перед собою період **останньої передишки** підчас оцих літніх ферій, чи може вже навіть і перед кінцем їх послідують **акти розвязання або розпуску сойму.** Правда, можна навіть ще і нині почути погляд, що нічого, мовляв, не станеться, що в осені, у жовтні, буде скликаний сойм на звичайну бюджетову сесію, предложать соймові нині вже по мін-ствах виготовлюваний бюджет, питання конституції войовничий посол Славек не буде рухати, а річю марш. Дашинського буде вже подбати, щоби теж войовнича опозиція не рухала тих справ, які є для уряду неприємні. М. і., щоби не рухати теж справи доцільности (негайности з огляду на державне добро) видаткованих міністром Чеховичом 562 міліонів зол., між якими є, як виказала розправа, видатки на купно 3-ох автомобілів, на меблі для кабінету полк. Славека при президії ради міністрів, на асфальтування подвіря одного міністерства, но і тих нещасних 8 міліонів диспозиційного фонду премієра... на час соймових виборів. Вправді нині вже й Державний Трибунал домагається мериторичної оцінки тих видатків, але — мій Боже!...

Нічого на світі нема неможливого та скаля можливостей у Польщі є справді надзвичайно широка, а проте дійсно не здається нам, щоби зпоміж тих можливостей можна нині вибирати для найближчого будучого Польщі можливість ідиличної гармонії поміж двома чинниками влади, які себе виключають. Отже: беручи під увагу **дальше загострення політичної ситуації Польщі** треба і нам українцям рахуватися саме з найдальше йдучими наслідками, які з цього факту можуть виникнути. І не треба дати себе цими наслідками заскочити.

Домагання Німеччини на політичній конференції.

Німецька рада міністрів відбула засідання, на якому розглянула справу підготувань до політичної конференції й виробила напрямні для німецької делегації. Головою делегації має бути д-р Штреземан. Участь в ній візьме також міністр фінансів Гільфердінг. На самій конференції будуть представлені 6 великих держав, які свого часу в Женеві рішили скликати конференцію знавців. Маленькі держави будуть брати неофіціяльну участь в конференції.

Напрямні, які вироблено для німецької делегації, в першій мірі торкаються політичних справ. Тут головну вагу мають три справи, від полагодження яких німецький уряд робить залежним приняття пляну Юнга, а саме звільнення Надренії, для якої щонайдалі до 1935 р. може бути утворена яканебудь комісія, прискорена передача области Саари і нарешті політичні справи, звязані з мобілізацією німецьких репараційних зобовязань. Конференція мусить наперед полагодити всі ці справи й доперва тоді може бути принятий плян Юнга на основі окремої умови. Ця умова буде предложена також на розгляд репараційної комісії.

З польських справ.

„Великий крам" перед Державним Трибуналом.

IV.

Після промов двох других обвинителів реплікував іще перший обвинитель — пос. д-р Ліберман, полемізуючи з обороною. Він радить взяти на увагу дві документальні промови: генер. референта бюджету Бирки і президента Найвищої Контр. Палати. Пос. Бирка, стовп урядової партії, напоминав міністра скарбу, щоби він памятав про постанови 5-го артикулу скарбового закону, себто щоби боронив свого становища. Скарб є ділянкою державного життя, що не терпить політичної диктатури. Коли можна говорити тут про диктатуру, то лише про диктатуру міністра скарбу. Оборонець добачував суперечности між конституцією і скарбовим законом. Тимчасом такої суперечноси нема. Скарбовий закон розвиває постанови конституції, підкреслюючи, що міністр є особисто відповідальний, що він має полагодити справу зі соймом, а як він згармонізується з міністрами, то це вже внутрішня справа. Коли він з ними не впорається, то вони мусять відійти, або нехай він іде. Так є в кожній державі, що шанує право. Навіть в уряді марш. Пілсудського міністр не є міністром одиниці, тільки 30-ти міліонів людей. Марш. Пілсудський є великим і сильним чоловіком, але тут треба виявити характер. Не штука бути сильним супроти міліонів людей, що платять податки, давати гострі інструкції армії екзекуторів. Від міністра вимагається, щоби мав характер протиставитися людям сильним, коли вони підривають основи господарської і скарбової правовости. Чи може міністр супроти опінії покликатися на те, що був звязаний військовим наказом, що не може зближитися до сойму, як до порохівні? А колиб марш. Пілсудський постановив напр. висадити в повітря сойм і зажадав на те кредитів від міністра скарбу? А це теж управильнювання відношення до сойму, управильнювання радикальне, що належить до обсягу ділання п. маршалка. Чи тоді п. міністр дасть на це гроші?

Дальше виправдував пос. Ліберман своє заховлююче твердження про великого чоловіка, відповідального тільки перед історією. Фактом є, що марш. Пілсудський здобув собі в Польщі становище абсолютного, невідповідального і незайманого монарха. Якаж конклюзія з цього для всіх інших горожан? Чи безкарність за все, що накаже п. маршалок? Так напр. в „Дні ока" заявив п. маршалок, що колиб не був хворим, то казав би висікти різками на соймовому подвірі немилих йому людей. Колиб такі люди найшлися, то поставлені перед суд: чи мали би право покликуватися на моральний примус, на бажання п. маршалка? Або в цьому процесі марш. Пілс. кепкував собі з Державного Трибуналу. Колиб замісць нього прийшов урядовець і наговорив дурниць, то чи Державний Трибунал приняв би це спокійно до відома, а той урядовець міг би покликуватися на безкарність, бо це було бажанням його ідола?

А п. мін. Чехович висік право парляменту. Чи це має минути безкарно? Оборонець зробив з нього малого чоловіка, що в бюрі молиться до п. маршалка. Коли так, то нехай би не зближувався до тієї великої політичної машини. Закидується соймові й обвинителям, що вони вибрали, кого хотіли. Прокуратор вибирає того, хто провинився. Марш. Пілсудського не потягається до відповідальности, бо він здобув собі таке становище. Нпр. своїх попередників у міністерстві

військових справ обвинувачував він у „веселих бюджетах", а чи хто потягнув його до відповідальности? Відповідальність такого чоловіка, як марш. Пілсудський, силою факту не є квестією права, тільки квестією сили. Зрештою марш. Пілсудський є відповідальний за загальний напрям політики під правним оглядом, а під фактичним оглядом ні. Даремне робиться закиди соймові, що він не мав відваги. Сойм мусить рахуватися з фактами і не може наражуватися на смішність. Відповідальність марш. Пілсудського є відповідальністю без екзекутиви. І тому чоловік тієї міри є відповідальний перед історією, але міністр мусить відповідати перед людьми, бо така є конечність правного ладу.

Зупинившись коротко над покликаною обвинуваченим промовою президента Найв. Контр. Палати, пос. Ліберман перейшов до трагедії мін. Чеховича. Є це трагедія, бо мін. Чехович працював важко і щиро і має свої заслуги в польській скарбовости. За заслуги дається почести, значіння, палати, але ціною заслуг не може бути зломання права. Того мін. Чехович не може вимагати. Він же мав з одного боку марш. Пілсудського, а з другого право. І вибрав марш. Пілсудського. За те мусить нести відповідальність, мусить поносити консеквенції своєї діяльности. Він найшовся як жертва на вівтарі, на якому, як ідол, стояв марш. Пілсудський. Терпить за ту віру, але право мусить найти своє вирівнання, бо воно теж терпить.

Згадавши про марш. Пілсудського, пос. Ліберман зазначив, що й інші народи мали великих мужів, але ті не кидали обвинувачень проти національного представництва. Америка мала свого Вашінґтона, але коли жовніри побідної армії, не одержавши заплати, домагалися виступу проти парляменту, Вашінґтон заявив: хто проти права, той проти мене! Так само шанує право президент чехословацької республики Масарик.

Над бюджетовим правом не вільно перейти до денного порядку. Присуд в цій справі є історичною відповідальністю. Йде про ствердження, що хто не піддає скарбової господарки контролі національного представництва, той ломить право.

Вкінці обвинувачений б. мін. Чехович виголосив своє кінцеве слово, відповідаючи головно на заміти найслабшого обвинителя пос. Вржиковського. Кінцеве слово обвинуваченого, як і його перша оборонна промова, було гладке, зрівноважене, видержане в поважному тоні, чим воно різко відріжняється від зізнань міністеріяльних свідків.

Пос. Вржиковський подав у сумнів заслуги обвинуваченого в упорядкуванні польських фінансів. Обвинувачений застерігається, що він не приписує собі заслуг, тільки твердить, що мав щастя перевести впорядкування фінансів. В бюджеті на р. 1928-29 вимоги ресортових міністрів виносили 3.031 міліонів, а міністр скарбу устійнив їх на 2.458 міліонів. При укладанні бюджету на р. 1929-30 вимоги міністерств виносили 3.151 міл., а він вніс бюджет на 2.633 міл. Пресію ресортів вдалось йому злагіднити лише при допомозі марш. Пілсудського, який безпосередньо брав участь у важких конференціях і своїм авторітетом примусив ресортових міністрів до уступок. Отже велику заслугу в зрівноваженні бюджету має марш. Пілсудський.

Другою заслугою марш. Пілсудського є усунення інтервенції послів, що дало змогу справно функціонувати державним установам.

Ось ці два моменти склалися на впорядкування фінансів держави, що є головно заслугою марш. Пілсудського, а на обвинуваченого спливають тільки проміння заслуг великого чоловіка.

Впорядкування фінансів не було залежне лише від конюнктури: від анґлійського страйку і внаслідок того додатнього торговельного біляпсу. В березні 1927 р. перестали істнувати наслідки анґлійського страйку, а фінанси трималися міцно, хоч торговельний біланс уже був відемний. Точка тяготи такого краю, як Польща, лежить не в торговельному білянсі, але у внутрішньому довірі. Польща є залежна від допливу закордонних капіталів. І тому легкодушно є тріважити закордонну опінію обвинуваченнями і підозрінням.

Згадавши коротко про відвищення основного капіталу Банку Кр. Господарства квотою 85 міл., боронився обвинувачений перед закидом податкової шруби і надмірного фіскалізму, ілюструючи сказане цифрами і процентовим відношенням між попередніми літами і часами його урядування.

Що торкається димісії міністра скарбу, то треба застановитися над дійсністю. В р. 1927 відношення між законодатною і виконавчою владою не було нормальне. Уряд марш. Пілсудського не співпрацював зі соймом. Говорилося навіть про зложення мандатів послами. Але це не наступило. В 1928 р. 70 проц. послів находилося в стані боротьби з урядом, але не могло здобутися на створення власного уряду або ухвалення недовіря уряду.

„Чому вимагаєте від міністра Чеховича — питається обвинувачений, — щоби був єдиним сміливим оборонцем прав сойму, коли 444 поважних мужів, як висловився віцемарш. Возніцький, не могло здобутися на ніякий поважний крок?"

Пос. Ліберман каже, що йшло про оборону бюджетових прав сойму. Але сойм не пішов єдиним випробуваним шляхом і не устійнив речинця. Колиж би уряд до означеного речинця не предложив додаткових кредитів, то тоді вільно було висловити недовіря цілому урядові або міністрові скарбу. І тому, коли говориться про потоптання права, то треба мати на увазі, що сойм теж не пішов шляхом правовости.

Пос. Ліберман апелював до Трибуналу, щоби він взяв в оборону право. Обвинувачений просить Трибунал, щоби взяв в оборону 7. і 9. арт. конституції, щоби не була переведена та страшна теза, що всяке переступлення бюджету повинно потягнути за собою негайну конституційну відповідальність міністра скарбу, щоби не була прията теза, яка не істнує в ніякій державі, теза, що зродилася або з нещирости, або з примітивного розуміння такої поважної проблеми.

На цьому закінчилася доказова процедура. Державний Трибунал сформулував питання і після деяких незначних поправок приступив до нарад. У їх висліді винесено відомий вже „Соломоновий присуд", на якого основі припиняється обвинувачення б. міністра Чеховича до часу розгляду парляментом доцільности переступленого бюджету. Таким чином конституційну відповідальність замінено парляментарною.

Так покінчився один з великих актів трагедії польського політично-устроєвого життя: боротьби між урядом і соймом.

Шахт про Юнгів плян.

Голова німецької делегації на паризькій конференції репараційних знавців д-р Шахт виголосив на конгресі німецьк. промисловців та купців промову, в якій розглянув плян Юнга. Він зазначив, що всі старання німецької делегації, щоб

ДАМЯН ГОРНЯТКЕВИЧ.

Печери в Кривчу.

(Продовження.)

Але вертаймо до справи інж. Ґутковського. Отже до 1906 р. на місці, де опісля відкрито вхід у підземелля, був лише слід ями. Цей отвір зарисувався сильніше згодом, що й навело Ґутковського на здогад дотично істнування печер; він поширив яму та з питомою собі відвагою зійшов у низ. Зайво хіба пригадувати, чим стало для нього Кривче від цього моменту! Вістка про відкриття розійшлася небавком дуже широко, тимбільше, що сам Ґутковський здав точний звіт із цього на сторінках „Діла". Він провірив і назвав усі комори, зладив карту печер (яка до цеї пори переховується у його рідні), а найкращі місця затарасував камінням, щоб непрошені гості не натовкали безкарно сталяктитів чи сталягмітів. Міжтим і громада не дармувала: над входом до підземелля побудовано деревляну каплличку й посвячено її в 1909 р.*) На жаль, громада не заінтабулювала цього клаптика землі як добро ерекціональне, лишаючись і надалі правним його власником. Цю саме обставину використав опісля війт-поляк на нашу некористь, про що скажу точніше в дальшій части моєї реляції.

Праця інж. Ґутковського тревала безперервно до 1914 р. Він догадувався, а може й прослідив, що кривчецькі печери сягають у полудневому напрямі аж до Пилипча (село віддалене від Кривча на 8 км.) та задумав прорубати тут новий вхід, бо доступ у Кривчу був дуже важкий. Але на це треба було фондів. Тому з великими плянами хотів Ґутковський виїхати до Америки, зібрати на уладження печер більшу суму гроша і зробити з них другу Постойну. Та проєкти його розвіялися серед диму гармат: вибухла війна й наш відкривець пішов туди, де лунала стрілецька пісня й рішалася доля українського народу. Свій останній порив переплатив життям і над його забутою могилою десь у Будапешті віють хіба одні вітри...

Про печери в Кривчу відтак потрохи забуто. Подільські дощі вирішили їх долю, засипуючи знову вхід до них чимраз грубшою верствою намулу. Так було аж до 1925 р., коли то згадали про них дві молоді пластунки-чужинки...

Коли я опинився в Кривчу, вибрався негайно з невеличким гуртом осіб до мети моєї виправи. Ми взяли зі собою чималий клуб шнура для значення дороги в підземеллі й — на всякий випадок — короткий рискалик. Дорога вела біля звалища замку з XVII. в. через місточко. Справжній образ жидівського ґетта, від якого віє сум, нужда, але й своєрідна лірика. Справді: в добі розвитку українських кооператив, у добі нашого відродження культурного й економічного, ці люди в халатах із довгими пейсами перестали нарешті володіти селом і попадають у руїну матеріяльну. Мої провідники зійшли гостинцем в яр річки Циганки і стежкою побіч чепурних, хазяйських хат ми стали входити знову на високорівню, тим разом понад яром.

Здалека вже зарисовувалися на фоні неба стіни каплички: це там — біля печери. Всюди, де тільки я стукнув ногою, чути було глухий відгомін, наче привітний звук підземелля. Прийшовши на місце, я побачив немаче у скельному вирві, майже на самому вершку стрімкої стіни, невеличку деревляну каплицю**). Вона має подвійний вхід: один веде до престольної части, а в другій половині висять відхилені ворітця, які закривають печерну яму. Ці ворітця такі низькі, що треба було аж присісти й так щойно перелазити по ними.

Тепер, коли я в загальних словах начеркнув своїм читачам терен наших пізніших розкопок, позволю собі ще представити учасників цілої виправи. Брали в ній участь: два брати Назаревичі (старший був тоді питомцем духовного семинаря і тому я назвав його „дякином", а молодший віготовлявся з конечности до військової „карієри"), Рудах, місцевий дяк, ну, й автор цих стрічок.

Ставувши над входом до печер, ми хотіли побачити перш усього, як далеко посунули свою роботу польські пластунки. Одначе виявилось після точнішого оглянення місця, що вони зовсім не перетомлювалися працею, бо найшли одного селянина (про що він сам пізніше нам оповів) і за грошевим винагородженням веліли йому розкопувати вхід, а обі за той час преспокійно приглядалися його роботі. Самозрозуміло, що те, чого наробила злива, постійно напротязі 5 літ замулюючи вхід, не міг направити один робітник і то напротязі пів дня. Побачивши врешті безвиглядність здійснення своїх намірів, пластунки залишили копання й виїхали з Кривча. Тому ми всі як слід рішилися довершити це діло. Кинулися до найближчих хат за потрібним знаряддям і за хвилю вернули з ведром, шнуром та джаганом.

Після того ми зійшли вниз. Але не легка це була справа, бо доступ туди вимагав великого фізичного зусилля і сильних нервів. Крізь згадані дверцята ми пересунулися в глибину й там щойно розкрився перед нашими очима справжній отвір печери: наче незугарною рукою прорубана яма з вистаючими скельними заломами, зовсім просто вирита до долу, схожа на криницю. Глибока на яких 6—7 м., отже простір не такий дуже страшний, та все таки був настільки небезпечний, що менше зручний, сходячи туди, міг наразитися на зломання руки або ноги. Інж. Ґутковський поставив для вигоди прогульковців тут драбину,

*) Кривчецькі селяни створили у звязку з відкриттям печер справжню леґенду. Вони розказують, що в 1906 р. появилася перед приїздом Ґутковського Мати Божа з маленьким Ісусом на руках над ямою і від цеї пори отвір поширився настільки що наш відкривець міг при глибшім розкопанні долу зовсім „легко" перейти туди. Саме на памятку появи Матери Божої побудовано отою капличку.

справу розглядали з погляду господарської спроможности, лишилися безуспішними. Інші делегації виставили й перевели погляд, що Німеччина мусить заплатити стільки, щоби союзники могли покрити свої воєнні зобовязання до Америки. Всі зусилля німецьких знавців довести, що Німеччина не має жадного відношення до воєнних довгів союзників, розбилися о політичну сваволю інших держав.

І одначе Німеччина мусіла приняти плян Юнґа, хоч він і переходить границі її господарської спроможности, бо цей плян дає спромогу визволити від окупації Надренію, область Саари й звільняє її від усякого рода контрольних комісій.

Варшавська преса

про вислід розправи перед Державним Трибуналом.

В оцінці оречення Державного Трибуналу, який припинив судове поступування проти б. мін. Чеховича до часу, поки сойм висловиться мериторично щодо видаткованих мін. Чеховичем сум, які заквестіонував під формальним оглядом, — варшавська преса ділиться на два табори: оба ці табори є вислідом розправи дуже вдоволені, з тією тільки ріжницею, що один табор бачить у такому вислідi повну побіду обвинуваченого й оборони (уряду), а другий табор також світлу побіду обвинувателів (сойму). Отже:

„Ґлос Правди" своїй статті дає наголовок, який є квінтесенцією її змісту: „Нема конституційної відповідальности перед парляментарною відповідальністю". Це мовляв — було засадничою тезою виводів оборони й ця теза побідила. Зрештою — остання розправа доказала теж повну слушність виводів марш. Пілсудського й щодо самого Держ. Трибуналу.

Трудно найти більш яскравого ствердження правди слів маршалка Пілсудського, сказаних в його заяві першого дня розправи перед Трибуналом, ніж оречення, яке виніс Держ. Трибунал у суботу. Воно виявляє дві головні хиби, що лягли в основу цілої справи: першою є небувала нездібність і безвартність закону про Держ. Трибунал, який-то закон... поставив Держ. Трибунал у першому випадку його приноровлення у фатальне положення. Другою хибою було поставлення справи мін. Чеховича соймом у таку площину, в якій не можна було вирішити її шляхом конституційної відповідальности, себто саме перед Держ. Трибунал.

Коли згадати партійний ключ, по якому сам Трибунал у тому стані речей мусів відмовитися від проголошення присуду. *Ця відмова є рівнозначна з увільненням мін. Чеховича від відповідальности на цій дорозі*... Державний Трибунал... цілком поділив погляд обв. мін. Чеховича й його оборонця адв. Пасхальського... Завернення акту обвинувачення мін. Чеховича назад до сойму для виконання його парляментарних обовязків і справ — є вправді *для того сойму болючою й діймаючою научкою*, але теж одночасно *кладе край цілій справі*...

Інший санаційний часопис, *„Курер Поранни"* є тої самої думки, а саме, що оречення Держ Трибуналу

означає по суті увільнення мін. Чеховича від конституційної відповідальности й скермування його справи на парляментарний ґрунт. А мериторична оцінка заквестіонованих раніше соймом під формальним оглядом додаткових кредитів, в ніякому разі не може допровадити вдруге до такого легкодушного акту обвинувачення, як це сталося при першій розправі.

У тому самому числі „Курера Поранного" находимо погляд оборонця обв. мін. Чеховича, адвоката Пасхальського. Він є вдоволений, бо „присуду нема". Оборона побідила, бо

не можна на силу приноровлювати конституційну відповідальність, тоді коли хтось не хоче чи не може приноровлювати відповідальности парляментарної.

Санаційні варшавські вуличні ґазети, т. зв. червона преса, бере ще на тон вище. *„Курер Червони"* під пророчистим наголовком: „Партійний футбол (0:0)" кричить:

Державний трибунал розчарував партійників: відправив обвинувателів туди, відкіль вони прийшли — до сойму!... Забава тріває і тривати може та тривати буде так довго, аж дужа й відповідальна рука не покладе їй краю!

У тому-же „Червоному" один (анонімовий) член Держ. Трибуналу (очевидно — санатор) доказує, що практичний наслідок оречення Д. Триб. такий, що справа мін. Чеховича ніколи вже до трибуналу не поверне. Бо при мериторичній оцінці видаткованих сум, якої домагається трибунал, сойм або затвердить їх або відкине. В першому випадку справа паде автоматично, в другому мусить послідувати або димісія уряду або розвязання сойму. Однак не затвердження додаткових кредитів є — каже інтерльокутор — не до подумання (чому?!).

Зате де-де інакше оцінюють та висвітлюють те саме оречення органи опозиційної преси. Передовсім сам обвинуватель, посол Ліберман є захоплений. У *„Нашому Пшеґльонді"* він заявив:

З рішення Трибуналу я вдоволений, дуже вдоволений. Трибунал одноголосно орік, що лише сойм має право ухваляти кредити і що неприноровлювання себе до цього припису, це проступок. Дальше Трибунал вияснив, що уряд має обовязок предкладати додаткові кредити — незалежно від рахунк. кінцевого зіставлення. *Отже принципіяльна теза сойму побідила.* Крім того є ясною річчю, що припинення поступування є для уряду прикрим рішенням, бо неприємна для нього справа дальше тріває. *Процес ще не закінчений*...

Таксамо вдоволений є другий представник обвинувачуючого сойму, пос. Перацький. Він твердить у *„Газеті Варшавскій"*, що рішення Держ. Трибуналу відкинуло правне становище п. Чеховича й його оборони, наче би перед конституційною відповідальністю повинна бути відповідальність парляментарна. У мотивах своєї постанови Держ. Трибунал сказав, що до належного розгляду справи не доставало лише соймової мериторичної оцінки переступлених у бюджеті сум, а тої оцінки сойм не міг раніше доконати, не маючи матеріялів, які позискано щойно від Держ. Трибуналу.

Самаж ендецька *„Газета Варшавска"* помістила з приводу оречення Трибуналу передову статтю п. н. „Побіда права":

В день розпочаття процесу п. Чеховича ми писали: „Перебіг розправи дасть відповідь на принципіяльне питання — чи Польща є ще конституційною державою. Державний Трибунал дав цю відповідь: недвозначну й одностайну."

Найгостріше й найсміливіше характеризує рішення Трибуналу соціялістичний *„Роботнік"*. Пригадавши провідну думку заяви марш. Пілсудського, а саме, що мін. Чехович не винуватий, бо ділав з доручення його, марш. Пілсудського, як премієра кабінету, „Роботнік" стверджує:

на таку „тезу" нинішнього військового міністра Держ. Трибунал відповів цілком недвозначно: „ухвалення бюджету і контроля над виконанням його є виключним і засадничим правом законодатної палати, а приноровлювання себе до бюджету й вираховування себе з доконаних видатків — засадничим конституційним обовязком уряду".

„Роботнік" рішуче перечить теж, наче би рішення Трибуналу казало, що перед конституційною відповідальністю міністра *мусить* іти відповідальність парляментарна. Тим наче обурюється на твердження, буцім то мін. Чехович є уже по суті звільнений від вини й кари.

Спроба вмовити в опінію, що Держ. Трибунал „по суті" звільнив п. Чеховича від конституційної відповідальности, є, очевидно, звичайною брехнею, ширеною для агітаційних цілей постільки виїмковою, що виїмково безличною. Навпаки, Трибунал переніс справу на ширший і глибший ґрунт. Суттєва проблема звучала так: „Закон чи одиниця?" Трибунал відповів: закон! Тут суть справи. Процес б. мін. Чеховича перемінився у процес післятравневої системи правління. Не зрадимо жадної тайни, коли скажемо, що п. марш. Пілсудський сам надав такий характер перебігові цілої справи, — формою і змістом своїх „зізнань"...

„Великий Борислав".

І.

Від якогось часу стала актуальною справа тзв. великого Борислава. Річ іде про *прилучення сусідуючих з громадою Борислав громад*, а саме: Тустанович, Мразниці, Губич і Бані Котівської до *Борислава*. В цей спосіб мав би повстати один більший міський осередок: великий Борислав.

Вже перед кількома роками вніс інж. Кодак, тодішній комісар Тустанович, меморіял до міністерства внутрішніх справ, в якім старався виказати користи такого получення і звертався до уряду з покликом, щоби творив „великий Борислав". (Цей меморіял був видрукований в льокальній газетці: „Ґлос Дрогобицко-Бориславско-Самборскі" чч. 21, 22 і 23 з 1928 р.) Меморіял не був мериторично розглянений, а мін. вн. справ відложило полагодження тої справи до часу переведення громадських виборів.

Перед яким роком санаційні чинники порушили знова цю справу, хоч не у всіх дотичних громадах править виборна громадська рада. При помочі ріжних засобів натиску на поодинокі громади стараються згадані чинники мимо і проти волі населення перевести злуку згаданих громад з Бориславом.

Тому, що життєві інтереси нашого населення є цим проектом загрожені, не від речі буде познайомити загал українського громадянства докладніше з цією справою.

Яка є правна основа прилучення кількох громад до Борислава? Борислав підлягає громадському законові з дня 3. 7. 1896, Вз. кр. 51. Справа прилучення унормована була в цім законі в § 96. По думці припису § 96 можуть бути прилучені до громади сусідні громади, або їх частина, якщо *репрезентації обох громад на це погодяться*, а Краєвий Виділ у порозумінні з Намісництвом на прилучення дозволить. Проти волі громади можна злуку перевести лише шляхом краєвого закону, якщо вимагає цього відповідне виконування функцій місцевою поліцією. Отже проти волі громадської репрезентації не могли ніякі адміністраційні власти перевести прилучення одної громади до другої.

Той принцип *ломить* польський закон з дня 1. серпня 1923 Вдз. 92, поз. 719. Цей закон постановляє, що *Рада міністрів може доверщувати зміну границь* міських громад, які підлягають постановам громадських законів з 13. 3. 1889 і 3. 7. 1896, якщо тої зміни не можна перевести в спосіб, передбачений у § 96 закона з 3. 7. 1896 (згл. в § 100 закона з 13. 3. 1889.). Зміну громадських границь можна доверщити прилученням підміських громад або їх частин, які: 1) межують безпосередньо з містами. 2) які мають характер переважно мі-

але вона перегнила за час зливи й останки її ми самі викинули.

Діставшися з трудом на дно ями, ми оглянули як слід терен, одначе вид його не був відрадний. З правого боку темнів отвір бічного хідника, але він не сягав дальше як на глибину 1 м., отже нам самим приходилося його розкопувати. А робота була в тих умовинах незвичайно тяжка! На переміну кожний з нас сходив на діл, відкопував лопатою напів вогку землю і накидав нею ведро. Хідник цей був такий вузонький, що про розбивання глини джаґаном ми не могли й думати! Працюючий в ямі мусів весь час лежати й вибрану землю насипувати тільки серед труднощів. Ведро з глиною відбирав від нього його найближчий сусід, котрий стояв біля отвору хідника й подавав третьому, що був просто завішений в „криниці" і спертий ногами об зломи стін, витягав завязане шнуром ведро й віддавав останньому. Останній врешті, сповняючи „службу" знадвору, добував землю й висипував її над стрімкою стіною яру та подавав порожню посудину назад. Зайво хіба додавати, що праця у вузонькій шийці на долині була найтрудніша, а найлекша на самій горі. Саме тому ми змінялися щоразу й той, що стояв на верху, сходив чимраз нижче, аж вкінці опинявся в долині, щоб опісля безпосередньо звідти перейти вже на світ.

Не зважаючи на таку, справді важку роботу, не бракло в нашому гуртку добрих гуморів, а стара правда, що там, де зійдеться чотирьох українців, повстає цілий хор, мала приноровлення й тут. Найкращими співаками були оба брати Назаревичі, куди гіршим „реєнтій", що імітував тенора, ну — а вже найгіршим голосом наділила природа мене. Але всетаки, не зважаючи на ріжні „дрібні" неточности і браки, наш комплет представлявся не найгірше й наша пісня лунала голосно понад яром Циганки. Міжтим праця кипіла безперервно.

(Продовження буде.)

ський або 3) господарськи є з межуюч. містами звязані, — після вислухання опінії заінтересованих самоврядних установ (цил саможондових), на внесок мін вн. справ в порозумінні з мін. справедливости і скарбу. (Арт. 2 закона.)

Прихильники утворення „Великого Борислава“ покликуються на закон з 1. серпня 1923, як на правну основу утворення великого Борислава, а під опінією самоврядних установ розуміють також опінію установлених *громадських комісарів* разом з тзв. прибічною радою.

Це становище є хибне і в отсьому конкретному випадку постанови закона з 1. 8. 1923 за правну основу прилучення сусідніх громад до Борислава служити не можуть.

Закон цей говорить про евентуальне *примусове* прилучення до міста лише таких підміських громад, які мають характер міський або є господарськи з сусіднім містом звязані. Отже мова йде про такі громади, які силою фактичних обставин стались вже передмістями сусідного великого міста, а заховали свою правну окремішність. В таких випадках прилучення є доцільне і прилученій громаді приносить користь.

В даному випадку громади Мразниця, Губичі, Баня Котівська взагалі міського характеру не мають, а щодо Тустанович, то лише частина, Волянка, має характер міський і з Бориславом є економічно звязана, а впрочім і щодо Тустанович повищі вимоги не заходять. Що згадані громади не є підміськими у відношенні до Борислава, слідно вже з порівняння території і числа населення Борислава та громад, що мають бути прилучені.

Територія Борислава виносить кругло 820 га, Тустановичі мають 3.500 га, отже понад 4 рази більше, Мразниця має 1930 га обшару, отже понад 2 рази більше як Борислав. Сума обшару всіх злучених громад винесла би кругло 74 кв. км., в чому обєм Борислава всього 8.2 кв. км., отже всього 1/9 частина. Отже „прилучення“ виглядає так, що матірне місто має 1/9 частину простору, а прилучені громади 8/9 частин!

Також числом населення Борислав є менший ніж населення громад, що мають бути прилучені. Після списку з р. 1921 (який є дуже недокладний, бо українці не брали участи в переписі населення, і тому перепис лише приблизно може служити до порівняння цифер.) — мав Борислав 16.346 населення Тустановичі 13.350, Губичі 2.645, Мразниця 1.846, Баня Котівська 1,896. Разом всі громади з Бориславом 36.083, з чого на Борислав 16,346, отже значно менше половини. Від 1921 р. відносини змінилися дальше в некористь Борислава.

Як вже вище сказано, громади Мразниця, Губичі і Баня Котівська мають в цілости *чисто сільський характер.* Мразниця перед війною була звичайним підгірським селом, якого населення було виключно селянське. Тепер, в наслідку заложення копалень нафти, прибуло туди досить напливового елементу, що живе з нафтового промислу, однак всетаки громада сільського характеру зовсім не втратила, а громади Губичі і Баня Котівська мали і мають населення майже виключно селянське.

Громада Тустановичі не є одноціла своїм характером; частина цієї громади, Волянка, (мінімальна простором у порівнянні до решти громади Тустанович) межує безпосередньо з Бориславом, має міський характер і дійсно з Бориславом економічно є звязана. Однак решта громади має зовсім інший характер; населення живе переважно з рільництва і має господарські інтереси інші, ніж міське населення Борислава. Господарським центром для цієї селянської частини Тустанович, є Дрогобич, не Борислав. Отже прилучення до Борислава Мразниці, Губич, Бані Котівської і Тустанович в цілости, було би *примусовим звязанням із містом сільського населення*, якого інтереси є зовсім інші, ніж інтереси міського населення. Це противилось би постановам ст. 2 закона з 1/8 1923.

Далі цей закон вимагає опінії „цял саможондових“ дотичних громад. Очевидно, що таким самоврядним тілом може бути лише вибрана *легальна громадська рада*, а не установлений адміністраційною владою комісар, хоч би враз з тзв. „байратом“, бо він не є жадним органом самоврядування, а лише запереченням самоврядування. Він є лише органом державної влади, і то тимчасовим, покликаним до ведення щоденних справ громадської адміністрації, аж до переведення громадських виборів. Він не є управнений позбувати громадського нерухомого майна, хоч би лише частинно, отже не може рішати про втрату цілого нерухомого майна громади, ба що більше, — про *смерть громади*, бо втрата правної окремішности громади є її смертю. Зрештою, ст. 67 польської конституції з 17/3 1921 постановляє виразно, що право рішати в справах самоврядування мають *виборні ради*. Виборні ради є під цю пору лише в Бориславі, Тустановичах і Бані Котівськійкій; у Мразниці й Губичах далі ще правлять установлені адміністраційною владою комісарі. Отже на всякий випадок аж до введення повної громадської самоуправи в Губичах і Мразниці, творення великого Борислава *є правно недозволене.*

Пос. д-р І. Блажкевич.

Програма політичної конференції.

Ця конференція, як відомо, має розглянути політичні справи, від яких залежить здійснення репараційного пляну Юнґа. Англійський уряд визначив програму цієї конференції, яка складається з таких точок: 1) Плян Юнґа; 2) Звільнення Надренії; 3) Звільнення области Саари.

Берлінський кореспондент „Нає Фрає Прессе“ подає відомости, що в берлінських політичних кругах гадають, що справа звільнення Надренії не стріне з боку Франції великих труднощей, бо Анґлія зовсім виразно висловила своє бажання, щоби це звільнення було переведене. Таксамо істнує надія, що французький уряд не буде настоювати на утворення сталої контрольної комісії для Надренії, а згодиться на утворення такої комісії до р. 1935.

Натомісць тяжкою до полагодження є справа звільнення Саари, бо французький уряд заявляє, що ця справа не стоїть в жадному звязку з пляном Юнґа або зі справою звільнення Надренії. А німецький уряд заступає той погляд, що коли має прийти остаточна ліквідація війни, то й область Саари має бути звільнена, а то тим більше, що ця область не лише окупована чужим військом, як Надренія, але зовсім відділена від Німеччини й підлягає чужому урядові. На становище французького уряду в справі Саари впливають французькі націоналісти, які взагалі бажали би задержати область Саари і представники французької вуглевої та залізної промисловости, які не хотять тратити тих зисків, які вони досі мали з використовування покладів вугля та руди цеї области. Німеччина готова викупити від Франції всі копальні, які вона забрала на основі версайського договору. Тут все буде залежати головно від того становища, яке займе в цій справі Анґлія.

Культ занедбаної мови.

У процесі перетворення поодиноких етнічних ґруп в одноцілу націю приходить момент, коли необхідно для приспішення і улегчення цього процесу ставити на ріжних ділянках життя спільні підвалини, які кінець кінців у ближчій чи дальшій майбутности мають створити одноцілу, що правда не одноманітну, але гармонійну цілість матеріяльної і духової культури.

В першу чергу необхідно видвигнути цей постулят до **мови** кожної нації, яка находиться в стадії кристалізації. Це хоч не одинокий та один з найбільше трівких і необхідних чинників, який не лише споює ріжноманітні, подекуди і розбіжні ґрупи в одну цілість, але і надає їм культурне обличчя, яке дозволяє уважати етноґрафічні ґрупи не конґльомератом, а надією. Чи треба прикладів? Хай буде ним Німеччина. Гасло культу німецького слова і створення одноцілої літературної мови було одним з перших у добі кристалізації німецької нації. А Франція, Росія і хоч би Польща?

Ми у власному процесі дійшли вже до тої точки, де не „повинні“ аж призадумуватися, „плянувати“, дебатувати над питанням нашої мови, а де „**мусимо**“ від теорії перейти до конкретного вирішення **на ділі** пекучого питання української мови у ріжних його галузях і напрямах.

Спинятися над подробицями, не місце в цій статті. Та звернім увагу на найважніше. Загляньте до шкільних підручників для дітвори; возьміть у руки не кажу вже наші книжки ріжних видань, але того самого видавництва, один часопис, послухайте бесіди, викладу чи промови нераз і високоосвічених інтеліґентів! Яка сорокатість і кострубатість мови, складні термінольоґії — що вже й казати про правопис у ріжних авторів і нераз на тій самій сторінці чи навіть у тімже рядку!

Для богатьох це річ байдужа. Але поставтеся в положення дитини, від якої вимагають і яка **мусить** уміти правильно писати і граматично говорити! Її психольоґія домагається **авторитетности**, а не нестійности, кострубатости, хаотичности! А який хаос під цим оглядом тепер у нас, то переконати може вас не один учитель і не один шкільний зшиток.

А яке становище чужинця, що хоче чи мусить вивчити нашу мову. Чи не оправдана буде в найліпшому разі його зневажлива усмішка? Як тоді легко промовлять йому до переконання злобні арґументи московських чи польських учених, що це наріччя тої чи другої мови, або штучно зліплена мова Грушевського чи кількох засліплених інтеліґентів, або що це австрійська чи німецька інтрига?

Мав я нагоду стрічатися з богатьома чужинцями, які незвичайно прихильно ставились до нас, та коли зійшла балачка на самостійність української мови, літератури, — джентельменська мовчанка або усмішка неодного була для вас достаточною відповідю на його погляд.

У нас доволі неоправданим є досить поширений погляд, що вся вина малого зацікавлення чи неприхильного відношення чужинців до нашої мови, літератури, культури лежить у першу чергу **поза нами**. Ми виправдуємо себе найрадше ворожою нам пропаґандою, гнітом, заборонами. Витрачуємо нашу енерґію на протязі десяток літ на полеміку, поборювання, спростовування нераз і маловартісних, неповажних голосів у цій справі. Залюбки виловлюємо, де можемо для нас прихильніші голоси чужинців і з тріюмфальним, переконуючим жестом тицькаємо, де можемо і при кожній нагоді чужинні перестарілі факти, вічно повторювані цитати: ось дивіться, що сказала тоді і тоді російська академія, а ось то сказав визначний російський а то найбільший польський вчений і т. д. і т. д. Забуваємо при цьому, що час не стоїть на місці. А головно, що для обєктивного чужинця, коли не байдужі, то не **остаточно** переконуючі вискази того чи іншого вченого або установи. Він сам собі шукає фактів, наглядних доказів не лиш минувшини, але і теперішности.

А який стан теперішний?

Про хаотичність граматичних правил правопису, стилю, термінольоґії — вже була згадка. А тепер запитаю: скільки маємо чужинних словників: де є французький, англійський, італійський — не кажу вже солідний, а зовсім собі дрантивенький? А скільки є самоучків чи підручників української мови, призначених для чужинців? Серед цілого ряду преріжних чужинних видань, серед яких не брак і підручників лужицької мови, (говорить нею ледви чи 100.000!) — крім одинокого, наскільки мені відомо, підручника „der ruthenischen Sprache“ — дарма шукати підручника української мови. А скількиж то граматик нашої мови знайдете в чужих мовах? А скільки наших літературних творів — переложено на европейські мови?

Таких питань можна би поставити ще неодно. І можна би до них додавати ріжні коментарі, виправдування і ставити їх у ріжному освітленні. А проте подрібна дискусія не зміняє необхідности пригадити ось які пекучі завдання:

1) устійнити і перевести в життя загально-обовязуючий український правопис, одноцільну граматику, наукову та фахову термінольоґію на всіх українських землях;

2) видати повні словники української живої і літературної мови, лексікону і словників важніших европейських мов;

3) подбати за видання підручників української мови в чужих мовах;

4) зайнятися пляновими перекладами наших літературних творів на чужі мови;

5) станути на сторожі пошани до нашої мови і серед чужинців і серед нас самих.

До таких завдань можна робити ріжного рода поправки, доповнення і зміни. Та це річ тих, що візьмуться до їх зреалізування. Треба признати, що з наміченого зроблено в деяких напрямах вже досить богато. Тепер треба звести вже дотеперішні здобутки до спільного знаменника. Для обличчя майбутньої української нації байдуже, чи буде в якімсь слові писатися і з одною чи двома крапками, чи слово буде з апострофом чи без нього, та не байдужим для неї буде, коли напротязі дальших десятьліть українські видання будуть рябіти кострубатою мовою, коли задиркуватість неуступчивість та неоправдана амбіція наших фільольоґів буде дальше підсичувати „отаманщину“ у фільольоґії.

Попередні покоління дали майже виключно теоретичну підготовку кристалізації наших етнічних ґруп у націю. Недавно минулі історичні події змусили нинішне покоління перейти зі стадії підготовки до здійснення цього акту. Доповнити, чи може як дехто хоче, заокруглити, зєднити всю цю нашу діяльність відроджування чи формування нашої нації мусить культ нашої мови в найзагальнішому розумінні цього слова.

Питання мови є для нас вже не тільки лінґвістичною проблемою, а стають такою самою прозаічною необхідністю, як розбудова крамниць, закладання фабрик, ремісничих вар-

штатів. Вони, на щастя, починають сходити зі сфери романтичної поезії на площину нашої буденної теперішности.

І чи тепер переведення в життя цих питань овіяти маємо духом романтизму і сентименталізму? Забарвити культ нашої мови цитатами „мово рідна", „на сторожі поставлю слово"? Ні! Підійдімо до цього без поезії, холодно, вираховано, але і так твердо як підходимо до засновування „Маслосоюзів", „Сільських Господарів" і кооператив. Тоді заощадимо собі неодно розчарування, зневохочення, в які ми, на жаль, такі багаті.

Д-р Ігор Федір.

Ювилей владики.

З нагоди 25-ліття епископської праці станиславівського владики.

Дня 19. червня ц. р. обходив станиславівський епископ Григорій Хомишин 25-ліття свого епископування. Обходила цей ювилей дуже врочисто і вся станиславівська дієцезія.

Епископ Григорій уродився 24. березня 1867 р. в селі Гадинківцях, гусятинського повіту, у тамошній селянській родині. Середню школу скінчив у Тернополі, а богословські студії у Львові. Висвячений на священика 18. листопада 1893 р. Докторат теольогії здобув у віденськім „Августінеум". Від грудня 1893 р. до 1902 р. був спершу сотрудником у Станиславові, а потім завідателем парохії в Коломиї. В 1902 р. став ректором духовної семинарії у Львові. Дня 16. квітня 1904 р. дістав номінацію на станиславівського епископа, а дня 19. червня цьогож року був рукоположений та інтронізований на владичий престол.

З нагоди 25-ліття епископської праці епископа Григ. Хомишина слід ствердити, що в ньому найшов станиславівський владичий престол перш за все енергійного адміністратора та людину сильної волі, що зуміла завести в епархії лад і защіпити послух серед духовенства. Станиславівський владика вів і веде у своїй дієцезії енергійну боротьбу зі сектантством та поборював і поборює успішно москвофільство серед підчиненого собі духовенства.

З нагоди ювилею появилося побільшене і в цілости присвячене Ювилятові число „Нової Зорі" з дня 23. червня. Там цікаві найдуть відповідні дати з життя та діяльности владики, а при тім і досить однобічну та тенденційну оцінку його церковної і громадської праці. Особливо підкреслена в „Новій Зорі" католицька акція станиславівського владики та його моральна і матеріяльна підтримка для католицької преси з „Новою Зорею" на чолі.

Крім „Нової Зорі" та споріднених їй органів українська преса пройшла попри цей рідкий ювилей якось мовчки, а це знак, що українське громадянство в подавляючій своїй більшости не погоджується з деякою частиною діяльности станиславівського владики (напр. целібат). Це зрештою загально відома річ. Очевидно, що така нагода, як ювилей, найменше підходить до того, щоби аналізувати та освітлювати ті сторінки діяльности Ювилята, що в громадянстві мало популярні. З нагоди ювилею стверджуємо, що в епископі Григорію бачимо маркантну індивідуальність, яка без сумніву лишить слід в життї та історії нашої греко-католицької церкви, а тим самим і в нашому суспільно-громадському житті. Безсторонні дослідники нашого життя найдуть певно належну та безсторонну оцінку тієї діяльности.

Під кінець замітимо, що станиславівський владика не все мав щасливу руку в доборі своїх помічників і найближчих співробітників. Останніми часами найбільше нефортунно випав Ювилятові добір тих людей, що накидаються на провідників та ідеольогів підтримуваної станиславівським владикою Української Християнської Організації, а які опанували „Нову Зорю".

З нагоди ювилею заініційовано серед духовенства станиславівської епархії збірку на фонд власної друкарні для української католицької преси.

Сам Ювилят не брав участи в ювилейних торжествах. Тепер перебуває він за границею.

По широкому світі.

Японський уряд рішив зголосити свою димісію.

Грецький уряд протестує проти пляну Юнга, згідно з яким призначено Греції надто високі річні сплати. У цій справі має поїхати до Льондону Венізельос.

Париський Союз „Ліга оборони прав людини" виступив з покликом до громадянства, щоби воно запротестувало проти уряду, який рішив видати Італії трьох італійців, що втекли до Тунісу з чисто політичних мотивів.

Румунія має дістати 400 міл. лей кредиту на засновання державного земельного банку. -

З Лягоре повідомляють, що домашня війна в Афгані наближається до кінця. Надір Хан підходить до Кабулу з трьох боків і сподіється до кількох днів здобути столицю. Положення Габібули погіршилося тому, що війська Набі Хана відступили на територію СРСР, і він мусить кинути більші сили на північ.

НОВИНКИ

— **Химерна прогноза.** „Ілюстрований Курер Цодзенни" ставить прогнозу погоди на липень від власного „астрометеорольога". Послухайте: буде це місяць сильно химерний — теплий і бурхливий, холодний „імовірно" при кінці цього тижня і біля 20-го, дощі 8, 13, 19 і 30; буде це доба ріжних стихійних катастроф. Чи і в нас — невідомо. Більше сонця буде в другій половині місяця. Чи буде хто з цього мудрим? Проти землетрусів обіцюваних на 17-го ц. р. ради нема, а ходити весь час з парасолею або сидіти перед бурею в хаті — якось не теє...

— **Особисті вісти.** Замісць повідомлень про вінчання своєї доньки Стефанії Авдикович з п. Фернандом Жерассі, яке відбулося в Парижі дня 22. червня ц. р. зложила 250 зол. на оселю українських робітників пера в Ямнім пані Климентина Авдикович-Глинська.

— **Судді в тоґах.** Вже від 1-го ц. м. важним є новий розпорядок мін-ства справедливости у Варшаві, що судді Найвищого Суду носитимуть тоги. Не є виключене, що цей закон поширять і на інших суддів. Також адвокати, що виступатимуть перед Найвищим Судом будуть у найближчій майбутности виглядати трохи на англійський лад.

— **З людського звіринця.** У Познанщині відкрили сліди злочинів якоїсь Ядвіґи Лінковської, що мала шестеро незаконних дітей і за кожним разом кожне із них різала та палила в печі. Її арештували аж у Німеччині, куди вислали за нею стежні листи.

— **Ріжні вістки.** Мексиканський президент Каллес вибирається в подорож по Европі. — Ню-йорський багатий банкир Еліот упав жертвою бандитів, які пірвали його. — Головна команда варшавської поліції побільшить свій штаб тисячю нових поліцаїв. — У Празі засудили на 19 літ вязниці капітана Фалюта за шпигунство в користь Німеччини. — У Кронштаді зачинили міську військову школу, тому, що вся її управа була „правою"; її комендант пішов під суд. — Італійський уряд нагородив шведського проф. Мальгрема, що загинув під бігуном, посмертною золотою медалею, а його матері призначив пенсію. — Панамський канал обсувається. — На 3054 студентів, що скінчили університет у Ню Йорку, 2000 із них є жидами. — У Квебеку завалився міст над каналом; 5 осіб потонуло. — Біля Гомеля згоріло 141 домів; у ґуберніі Пенси 117 хат. — 10.000 прочан на шляху Бассораг-Багдад відрізаних у дорозі повінню. — Америка святкувати-ме цього року 50-ліття винаходу електричного світла; 23. жовтня Едісон притисне електричний ґудзик на одну хвилину і все електричне світло в усіх Спол. Державах на одну хвилину погасне.

— **„На трівогу! Основи української нації загрожені!"** Під цим заголовком появилася на днях книжка пера Івана Герасимовича, накладом „Рідної Школи". На підставі найновішої офіціяльної статистики представлено упадок українського шкільництва під Польщею та подано цілий ряд законних способів, як боротися за українську школу й українського учителя. В книжці є багато зразків: заяв, жалоб, подань і рекурсів у справі привернення української мови навчання в школі, засновування приватних шкіл, захоронок, діточих садків і збірних лекцій, проти неслушного накладання шкільних кар і т. п. Книжка необхідна в кожному товаристві і для кожного, що має якесь діло зі школою й інтересується справами школи й виховання.

— **З Вищого Музичного Інституту ім. Лисенка.** Пригадується, що конференція директорів філіяльних Інститутів відбудеться в цю неділю дня 7. липня в год. 10. рано. Справи важні, звязані з основними питаннями Музичних шкіл! **Др. Ст. Людкевич.** 1—1

— **Промоція** Юлії з Гачаків Рапчаківської на Др. мед. відбулася дня 28. червня 1929. в Карловім університеті в Празі. 10 1—1

— **В Гукалівцях будується церква** — Будівничі зволять внести свої оферти до гр.-кат. уряду парох. в Перепельниках п. Нуще. 8 1—1

— **Іспитова комісія** при прив. коедук. гімназії „Рідної Школи" УПТ в Золочеві повідомляє, що роздача свідоцтв зрілости відбудеться в суботу, дня 6. липня 1929 р., в 10. год. передпол. Взивається всіх абітурієнтів в тім дні явитися. 2334 3—3

Розвязання сойму чи надзв. сесія!

Далі кружляють чутки, що опозиція домагатиметься скликання сойму на надзв. сесію у вересні. Сесія занялася би справою Чеховича, у відповідь на домагання в постанові держ. трибуналу. Зате в колах близьких до санації кажуть, що відповідю уряду на домагання скликання надзв. сесії буде розвязання сойму. Опозиція відповідає на це, що розвязання є малоправдоподібне, бо уряд найшовся би в скрутнім положенні в новій виборчій кампанії, колиб справи бюдж. переступлень не полагоджено.

—o—

Члени держ. трибуналу зрікаються мандатів!

„Наш Ґлос" повідомляє, будьто би деякі члени держ. трибуналу хотіли зложити мандати під враженням моментів розправи Чеховича.

—o—

Чесько-мадярський конфлікт.

На прикордонній чесько-мадярській стації Гідаш Неметі прийшло до прикордонного конфлікту з приводу арештування мад. владою чеського урядовця Пеха під замітом шпіонажі. Чеська залізнича влада приказала перервати кордонний рух.

—o—

Отворення анґ. парляменту.

Престольна промова.

Дня 2. липня отворено англійський парлямент престольною промовою, яку відчитав льорд-канцлер Сенкі. В промові м. і. зазначено, що взаємини з державами далі приязні. Незалежні фін. знавці засували рапорт у справі оконечного управильнення відшкодувань. Тепер його розглядають у звязи з конференцією представників заінтересованих держав. Управильнення цієї справи позволило окуп. державам на дальшу евакуацію Надренії. З ам. амбасадором почалися розмови в справі розоброєння на морі. Уряд застерігає собі предложення для правного рішення міжнар спорів, у яких заінтересовані сторони не погоджуються щодо вз. прав. Уряд розглядає опінію доміній і Індії в справі підписання факультативної клявзулі міжнар. трибуналу справедливости та студіює умовини навязання дипл. взаємин із СРСР і порозумівається в цій справі з домініями й Індією. Вкінці промова засовує передбачувані зарядження для полагоди справи безробіття та поправи засобів транспорту з ріжних ділянок промислу, хліборобства, риболовлі і т. д. Уряд передбачує реорганізацію вугл. промислу й управильнення справи власности мінералів, вкінці задумує розглянути функціонування виб. закону.

Отвираючи дискусію над відповідю на прест. промову лейбурист Снел сказав, що приймає прихильно вигляди недалекої евакуації Надренії, яку стрінуть в Англії майже також як у Німеччині. Болдуін сказав, що консерватисти не робитимуть ніякої крикливої опозиції. Хочуть помагати урядові в праці. Та це вимагає богато холодної крови. Мекдональд сказав, що уряд мусить передовсім полагодити дві справи: безробіття й безпеки. Щодо Юнґового пляну уряд не забуватиме, що інтереси англ. торговлі та промислу мусять бути пошановані.

—o—

Ліва реконструкція фр. кабінету?

„Фос. Цтґ." повідомляє, що вже полагоджено кризу, яка грозила кабінетові Поанкаре з причини спротиву палати проти ратифікації фр.-ам. умов відносно воєнних довгів. Тому, що Америка відмовилася відложити речинець платности, радикали та соціялісти заявили, що віддадуть голоси за ратифікацією. Так Поанкаре має запевнену парл. ратифікацію. Консеквенцією цього буде мабуть реконструкція кабінету в лівому напрямку ще перед феріями.

—o—

Італія годиться на Льондон.

„Дейли Телеграф" повідомляє, що італійський уряд згодився, щоби політ. конференція представників урядів відбулася в Льондоні. Так уже три держави заявилися за англ. предложенням, а це Бельгія, Німеччина й Італія. Англія обстоює й далі, щоби конференція відбулася в Льондоні та щоби її занадто не відволікати.

—o—

З української музики.

Про музичні твори Романа Придаткевича.

Поки жили піоніри української музики — Лисенко, Ніжанковський, Аркас, Леонтович, Степенко і т. д., не було року в якому до української музичної літератури не прибулиб нові цінні твори. Війна та революція доконали замітного спустошення на тому полі. Батьки української музики вимерли. Їх духові нащадки або замовкли або творять дуже мало. Бурливі часи, де вся духова емоція звернена на громадсько-політичні питання, не сприяють, видно, розвоєві такого ніжного та вражливого мистецтва, як музика. Наша інструментальна музика взагалі ще в пелюшках. Для сольової скрипки майже нічого нема. Наші скрипаки не мають що грати на концертах.

Тимбільше треба повитати твори проф. Придаткевича, що їх видало світове музичне видавництво Едварда Шуберта в Ню Йорку. Проф. Роман Придаткевич, що живе тепер на еміґрації в Ню Йорку, має за собою найкращі традиції музичних академій у Відні й Берліні. Війна та революція перервали його світло започатковану карієру скрипака-віртуоза, але не приспали його мистецької творчости. Маючи за собою кількалітню практику як професор Інституту Народньої Освіти, Академії Музики й Українського Театрального Інституту в Одесі, а тепер у власній консерваторії в Ню Йорку та в одній з найбільших в Америці музичних шкіл: „Цеквер-ган Філядельфія Мюзікал Акедемі“, проф. Придаткевич взявся тепер до публікування своїх композицій на скрипку. В його теці, оскільки знаємо, є чимало більших оркестральних т орів. Але покищо проф. Придаткевич випустив — неначе на пробу — лиш три скрипкові соля.

Вони відразу звернули на себе увагу знавців як твори виробленого артиста, а рівночасно твори практичної вартости для скрипаків. Такі світові авторитети, як славний Ришард Гарцер, професор скрипкової музики Музичної Академії у Берліні, Реджіналд Морріс, професор композиції у Королівськім Музичнім Каледжу в Льондоні і інші прислали проф. Придаткевичеви листи зі словами горячого признання й заохоти.

Одначе вартість творів проф. Придаткевича не лиш високо мистецька, але і практична, бо вони легкі для виконання і надаються знаменито для молодих українських скрипаків та учеників музики, а також на концертові виступи перед своїми й чужими.

Ось що між іншим пише М. Гайворонський в американській „Свободі“: Всі три композиції Романа Придаткевича: „Козачок“ (з Придніпрянщини), „Янічок“ (з Лемківщини), та „З буйним вітром на розмовоньці“ (з Гуцульщини) взяті з нашої народної лірики, але тут вони зідеалізовані мистецьким способом. Це повновартісні композиції, богаті своєю мельодикою та ритмом. Вони повні краси та брилянтні, а що найважніще це те, що народня мельодія не затратила свого питомого чару і як композиція видержана на височині як у сольовій, так і в фортепяновій партії. Вимагають вони від соліста немалої техніки і смаку, хоч і тут автор пішов на руку слабшим скрипакам, даючи їм тяжкі місця в улекшеному виді. На публичні виступи вони дуже надаються і певно, що не тільки своя, але й чужа авдиторія дасть належне їм признання“.

Знов-же в фаховому скрипковому орґані „Ваолініст“ в Шікаґу Валтер Гудел пише так. „Композиції Р. Придаткевича написані приступно і в добрій формі. Їх старанна обрібка для інструменту буде насолодою для вибагливого знавця. Особливо „З буйним вітром на розмовоньці“ є богатим в уяву начерком, роскішним і направду вартним вистудіювання“.

Наведених фахових голосів вистарчає, щоби схарактеризувати вартість композиції Р. Придаткевича. Вкінці дочекалися наші скрипаки творів, якими можуть направду попися тися перед своїми й чужими.

Любитель української музики.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. В друкарні Видавничої Спілки „Діло“. Львів, Ринок ч. 10.